

Når forskel gør stærk – Krydsningskøer på Møltrup

I 2015 gæstede den norske artist Hans Inge Fagervik Møltrup i forbindelse med høstfesten. Hans Inge sang og spillede guitar, så det var helt fortryllende. Mellem sangene krydrede han oplevelsen med livsfortællinger, som var meget inspirerende.

Han fortalte bl.a., at han havde været i Holland og spille. Der havde han set kæmpestore tulipanmarker, hvor blomsterne stod og strakte sig i lange, lige rækker. Det havde været et helt fantastisk syn. Tusindvis af store, flotte, *helt ens* tulipaner stod i lange lige rækker. Delt op efter farve. Imponerende!

Da han senere var vendt hjem til Norge, var han en dag taget ud i den norske natur. Her var han kommet forbi en af de vilde norske enge, hvor græsser, vilde blomster og ukrudt stod hulter til bulter imellem hinanden. Det slog ham, at dette var et helt andet - men mindst lige så smukt - syn som de arrangerede marker i Holland. Det kan være meget udbytterigt at arrangere og specialisere og styre mod perfektion og ensrettethed, men *forskelligbeden* har bestemt også sine fordele.

Hans Inge Fagervik sammenlignede de vilde norske enge med Møltrup. På Møltrup er der mange forskellige mennesker. Mennesker med mange forskellige baggrunde og mange forskellige egenskaber. Når alle disse forskelligheder bliver blandet sammen og brugt med visdom og velvilje, kan resultatet blive til noget helt fantastisk. Og det var Hans Inge Fagerviks oplevelse af Møltrup.

Uden i øvrigt at sammenligne blomster, mennesker og køer, er det lidt den samme mulighed, vi udnytter med vores nye avlsstrategi i Møltrupps kvægstald. Vi styrer fortsat avlen nøje, men vi sigter også efter at udnytte forskelligheden mellem de racer, vi har til rådighed.

I renavl på malkekøer har de enkelte racer hver deres styrker og svagheder. Inden for hver race sætter man mål for, hvilken vej man vil, og så arbejder man fokuseret på, at forbedre racen i denne retning igennem avl. Og det virker!

I Danmark har vi tre gode malkeracer: Dansk Holstein (den sortbrogede ko), VikingRed (den røde ko) og Jersey (den lille, gule ko). Alle tre racer har hver deres styrker og svagheder, og de er økonomisk ligeværdige. Normalt, når to individer af samme race (i dette tilfælde en ko og en tyr) får et afkom (en kalv), vil afkommets genetiske potentiale være et gennemsnit af forældrenes. Når man krydser to racer, opnår man det, som med et fint ord hedder *heterosis* - eller på dansk: *krydsningsfrodighed*. Krydsningskalvens genetiske potentiale vil blive et gennemsnit af forældrenes *plus* en bonus (krydsningsfrodighed). Med andre ord: Når man krydser, er $2 + 2 = 5$. De områder, hvor man især ser forbedringer hos krydsningsdyrene, er på lemmer, klove og reproduktion. Derudover ser man generelt en forbedret sundhed hos dyrene.

Krydsningsfrodighed er det modsatte af indavl. I enhver form for renavl vil der være en vis grad af indavl, idet det er de samme gener, som går igen. Indavlsgraden er så lille, at det ikke er et problem for dyrene, men når der krydses med nye gener fra en anden race, vil det vise sig positivt med denne krydsningsfrodighed. Krydsningsfrodigheden er størst *første* gang, der krydses. Hvis et krydsningsdyr insemineres med samme race, som én af forældrene, vil krydsningsfrodigheden kun komme ud med ca. 66 % i forhold til førstegangskrydsningen. Hvis der bruges tre racer, og der køres i ring, således at

Jersey-krydsning

VikingRed-krydsning

en krydsningsko altid insemineres med sæd fra dén rene race, der er mindst af i koen, vil krydsningsfrodigheden være ca. 87 % i forhold til førstegangskrydsningen. Denne avlsmetode kalder man "rotationskrydsning". For at krydsningsavl kan praktiseres, er det nødvendigt, at der er kvægbrugere, som avler på de rene racer, så der til stadighed vil være fremgang i de rene racer, og der således er gode renracede dyr at krydse med.

Man kender også denne krydsningsfrodighed fra andre dyrearter. Fjerkræ- og svineproducenterne har brugt det i årevis. Og har man forstand på hunde, ved man også, at det er "gadekrydsene", som er de sundeste, og som lever længst. Traditionelt er krydsning ikke blevet brugt så meget inden for kvægbrug, men i de senere år, er der kommet mere fokus på de fordele, man kan få med denne strategi.

På Møltrup har man gennem mange år kørt renavl på malkekøer af racen Dansk Holstein. Dette har bevirket, at vi i dag har en rigtig god og højtydende besætning på ca. 70 køer. Når det alligevel er fornuftigt at ændre avlsstrategi mod krydsningskøer, er der af flere årsager. På Møltrup har vi en meget velfungerende løsdriftsstald, som blev renoveret i 2002. Den blev bygget efter de mål, som blev anbefalet på dette tidspunkt. Siden er der sket to ting: Man er blevet meget klogere på, hvor meget plads køerne har brug for, og Holstein-køerne er gennem avlen blevet større, end de var for år tilbage. Disse to ting tilsammen gør, at Holstein-køerne ikke har helt optimale forhold i stalden. Specielt i båsene har de største af køerne problemer. Har køerne for lidt plads i båsene, kan de ikke udføre deres naturlige rejse- og liggeadfærd, hvilket medfører, at de ligger ned i for lille en del af døgnet. Dette kan igen medføre en for stor belastning på lemmer og klove, hvilket igen har en negativ virkning på sundhed, holdbarhed, den almene dyrevelfærd og på økonomien. Når vi krydser med VikingRed - og specielt Jersey - får vi *mindre* køer, som passer bedre

ind i stalden med de sundheds- og dyrevelfærdsmæssige fordele, som det vil give. Når vi yderligere lægger en krydsningsfrodighed oveni, forventer vi, at vi vil få sundere køer, som vil kunne holde i længere tid. God sundhed og dyrevelfærd er naturligvis en forudsætning for, at køerne har det godt, men det er også et vigtigt parameter i forhold til økonomien. Sunde køer har en højere mælkeydelse og kræver færre dyrlægebesøg, og jo længere køerne kan holde i mælkeproduktionen, jo færre kvier er det nødvendigt at have til udskiftning, når en ældre ko må slagtes. Set gennem de økonomiske briller er kvierne kun en belastning. Det er først, når kvierne i toårsalderen kælver første gang og begynder at give mælk, at de begynder at give et økonomisk afkast. Så en bedre holdbarhed blandt køerne giver behov for færre kvier til udskiftning, hvilket igen giver en bedre totaløkonomi i mælkeproduktionen.

Vi har et ønske om - ud over mælk - også at producere oksekød af meget høj kvalitet til Møltrup's eget slagteri. Denne produktion passer fint sammen med mælkeproduktionen. Hvert år fødes ca. 80 kalve i vores malkekvægsbesætning. Under normale omstændigheder vil halvdelen af disse være kviekalve. For at opretholde en god og sund malkekvægsbesætning er det nødvendigt med ca. 30 kvier årligt til at afløse gamle og udtjente malkekøer. Gennem de senere år har det været muligt at købe kønssorteret sæd fra kvægavlforeningen. Denne sæd giver i 95% af tilfældene kviekalve, og det bruger vi i vid udstrækning på den bedste del af kvierne og køerne i det omfang, der er nødvendigt for at få kvier nok til udskiftning af malkekøerne. Resten af køerne bliver insemineret med sæd af kødkvægsraceren *Angus*. Dermed bliver der født ca. 50 kalve årligt, som er 50% malkekvæg og 50% kødkvæg. Disse kødkvægskrydsninger beholder vi i ca. 24 måneder, hvorefter de bliver slagtet og bearbejdet i slagteriet. Tyrekalvene bliver dog solgt til en lokal slagtekalveproducent, da håndtering af store tyre ikke passer sammen med det faktum, at der færdes mange – også *ikke*-kvægerfarne - mennesker på Møltrup.

Hvis vi på sigt får behov for flere kødkvægskrydsninger, har vi mulighed for at kastrere tyrekalvene og beholde dem som stude.

Kødkvægskrydsningerne græsser på engene omkring Møltrup om sommeren, og bliver fodret med meget grovfoder om vinteren. Dette giver en naturlig tilvækst, som ikke er speedet kunstigt op med meget letfordøjelig foder, og det resulterer derfor i oksekød af meget høj kvalitet.

Krydsningsstrategien er stadig forholdsvis ny på Møltrup. De første krydsningskalve blev født kort før jul 2016. De første krydsningskvier vil dermed kælve sidst i 2018 og først derefter indgå i mælkeproduktionen. Vi glæder os meget til at byde disse køer velkommen i ko-flokken og drage fordele af de forbedrede egenskaber, de forventeligt vil have. I starten, når man begynder på rotationskrydsning, får man typisk helt sorte eller sortbrogede dyr.

På sigt, når de forskellige racer bliver blandet mere sammen og indgår med forskellige andele i de forskellige køer, vil vi få en mere "broget flok". Farvetegningerne vil være

forskellige, og den gul/brune og røde farve vil slå mere igennem hos nogle af køerne. Vi forventer os meget af krydsningskøerne. Vi vil få en ko-flok, hvor de forskellige individer vil se meget forskellige ud, men hvor forskellen samlet set bonner ud med mange forbedrede egenskaber, hvilket i sidste ende fører til to vigtige ting i en kvægbesætning: forbedret dyrevelfærd og forbedret økonomi.

Det gælder i mælke- og kødproduktion som så mange andre steder i tilværelsen: Der kommer meget godt ud af at samle sig i grupper, dygtiggøre sig, ensrette og

Herregårdens Madbutik

Vi fremstiller - sammen med vores beboere - slagtervarer af uovertruffen kvalitet. Vores frilandsgris har fået et helt særligt foderprogram, der giver kødet mere smag, kødfylde og mørhed – og ingen u hensigtsmæssige tilsætningsstoffer. Grisen har gået og rodet med trynen og vokset sig stor og stærk i frilandsstalden, og i slagteriet bliver den forarbejdet til et bredt udvalg af pølser, røgvarer og andre delikatesser.

Formålet er, at vores beboere tilegner sig faglige og sociale kompetencer i en meningsfuld og relevant sammenhæng.

At producere fødevarer til videresalg kræver både stor kunnen, omhu, præcision og samarbejde. Alle sammen kompetencer, som er vitale for at komme godt videre på livets vej efter et ophold på Møltrup. Vi ser med glæde beboernes stolthed over de færdige produkter og lytter til deres dialog med kunderne i vores butik.

**Besøg Herregårdens Madbutik torsdage og fredage fra kl. 14.30-17.30, og lørdage fra kl. 10-13.
Eller ring og aftal nærmere med slagteren på 9992 9829.**

Per og kalvene

specialisere sig. Det er nok langt den overvejende årsag til den store fremgang, vi har oplevet i verden over mange, mange år. Præcis dette er også forudsætningen for, at vi i andre grupper kan samle nogle af forskellighederne og bruge dem, så forskellighederne samlet set bliver til styrke i gruppen. Dette har fungeret med succes på Møltrup Optagelseshjem i over 100 år, og fremover vil vi også udnytte denne mulighed i Møltrups kvægstald, om end fremgangsmåden vil være en anden.

*- Per Hald, landmand
og ansvarsbavende i Møltrups stalde*

Køb julegaven nu!

Jubilæumsbogen ”1912-2012
Møltrup Optagelseshjem gennem 100 år”

Pris kr. 175,- (+ evt. forsendelse)
Sælges i Herregårdens Madbutik
Møltrup eller kan bestilles på
9713 1800 eller adm@moltrup.dk

